פאה פרק ה' משנה א'

א] גדיש שלא לוקט תחתיו וכו' מבואר שיש חילוק שאם בעה"ב הניח גדישו על הלקט אז כל הוגע בארץ לעניים, אבל אם לא הגדיש בידים רק הרוח פיזרה את העמרים' ונפל על הלקט לא מחמירים עליו כ"כ ש'כל הנוגע בארץ הוא של עניים' אלא אומדים כמה לקט היא ראויה לעשות ונותן לעניים, מבואר מד' הירושלמי שמעיקר הדין 'תמיד אמורים לאמוד כמה שהיא ראוי' לעשות ולתתו לעניים וזהו הטעם דסיפא ומה שברישא מחמירים לתת את 'כל הנוגע בארץ' קנס דרבנן שכיון שעשה שלא כדין והגדיש ע"ג הלקט קנסו אותו ש'כל הנוגע בארץ ילך לעניים'

ב] והנה מה שמעיקר הדין 'נותן כמה שראוי' לעשות' לכאו' גם דין זה הוי רק מספק שהרי יתכן שלא נפל לקט כלל ואולי נפל מעט וכה"ג בספק ממון דעלמא היה צריך להיות הדין הממע"ה, אלא שבמתנו"ע יש הלכה של ספק לקט לקט [וכ"מ בתיו"ט ד"ה ונותן לעניים שכ' שנותן לעניים משום ספק' מתנו"ע וקאי לכאו' על הסיפא לא על הרישא דברישא הרי נותן משום קנס ולא משום הספק וע"כ קאי אסיפא] וק' א"כ מדוע אינו נותן 'יותר' ממה שאמדוהו אמנם 'אמדוהו' אבל יתכן שיש יותר מה נאמר שבד"כ לא נופל לקט יותר מזה הרי הבאנו במשנה הקודמת מד' המרדכי שאפי' כשיש רוב אמרי' ספק לקט לקט, וצ"ל שעל יותר ממה שאמדוהו הוי מיהכ"ת להסתפק ואין כאן אפי' ספק.

ג] יש להסתפק בדין ספק לקט לקט [או בדין הנ"ל שנותן כפי מה שאומדים שהוא מדין ספק לקט לקט וכנ"ל] האם כל מה שבכלל הסמ"ק פטור ממעשר בתורת וודאי, או רק הלקט האמיתי פטור כל השאר חייב מספק ומסברא רק הלקט פטור ממעשר, אבל בתיו"ט כאן מפורש שהכל פטור ממעשרות ועי' חזו"א מעשרות סי' ז' סק"ז שפליג ויל"ע

ד] בדין הרישא 'שגדיש שלא לוקט תחתיו' כל הנוגע בארץ הרי הוא של עניים מבואר בירושלמי שקנס דרבנן הוא, והנה המשנ"ר כ' שמה שקנסו אותו היינו רק באופן שיש וודאי לקט [רק לא ידוע כמה] והגדיש ע"ג לקט זה אבל אם לא ראינו שם לקט לא קנסו אותו שכל הנוגע בארץ הוי לקט ודינו כמו בסיפא שאומדים אותו כמה לקט ראוי' לעשות, ודייק כן מלשון הרמב"ם בפיה"מ ובהלכות, ועי' ביאוה"ל שתמה עליו דכיון דסתמא בכל שדה יש בה לקט ד' קבין לבית כור הוי כידוע בודאי שיש שם לקט ואין הבדל אם ידוע שיש או שאמדו שיש שם, אמנם בד' המשנ"ר נראה בפשיטות שהנה בהא דאומדים אם יש שם כדי נפילה נתבאר שאין זה וודאי הרי יתכן מאוד ולא היה כלל לקט רק זה מדין ספק לקט לחומרא וכמבואר בד' התיו"ט ולזה י"ל שכל הקנס הוא רק כשהגדיש על וודאי לקט לא כשהגדיש על ספק לקט.

ה] מבואר בירושלמי שהרחיבו בקנס זה רק בעשה כן במזיד אלא גם בעשה כן בשוגג, וגם באופן שאחרים גדשו, ואפי' כריכות [מבאר הרא"ש שאפי' באופן שלא הגדיש 'חיטין' שזה מעורבב בממון עניים אלא גם כריכות שעומדים לעצמם וזה לא מעורב עם ממון עניים נמי קנסו] עוד מבואר שם שאפי' הגדיש חטין ע"ג שעורין שאין כאן עירבוב כלל עכ"ז קנסו, מבואר שגדר הקנס אינו משום שדנים הכל 'כמעורבב' רק יש כאן קנס מחודש גם מה שלא בכלל הספק נמי קנסוהו ...

ו] והנה כ' הרמב"ם פ"ד ה"ו ז"ל לקט שנפל לארץ ולא לקטוהו עניים ובא בעל השדה והגדיש את הקציר שלו על הארץ וכו' כל השבלים הנוגעות בארץ כולן לעניים '**<u>מפני שאין אנו יודעים אי זו היא מהם שהיתה לקט וספק מתנות עניים לעניים שנאמר תעזוב הנח לפניהם משלך</u>**. והדבר מתמיה שהרי אין זה הטעם אם מצד זה היה מספיק לאמוד כמה שעשוי ליפול כמו שכ' הרמב"ם בה"ה בדין הרוח שפיזרה את העומרים וע"כ כאן זה קנס כמו שהרמב"ם מיד ממשיך בה"ז ועי' רדב"ז וביאוה"ל שם.

ז] יש לדון האם כל הנוגע בארץ שהולך לעניים האם הוא פטור ממעשרות ועי' ירושלמי שדן בזה, רבי אבהו בשם ר' יוחנן קנסו קנסו בו שגדש על גבי ליקטן של עניים רבי אימי בשם ר"ש בן לקיש דב"ש הוא דבש"א הפקר לעניים הפקר וכב"ה עניים מעשרים ואוכלים וכ' הר"ש פירוש דב"ש היא שסובר הפקר לעניים הפקר אבל לבית הלל לא הוה קנסינן ליה משום דמדאורייתא חייב במעשר והעני נוהג בו דין לקט, כלו' הבין הירושלמי שזה אמור להיות תלוי בפלוגתת ב"ש וב"ה האם הפקר לעניים הפקר דגם כאן אחרי הקנס הוי רק הפקר לעניים והרי לב"ה הפקר לעניים אינו הפקר וחייב במעשר [יל"ע אם אינו הפקר אז סתם לא יחול הקנס ועי' ראמ"ה ושערי אמונה] דוחה הירושלמי א"ל ר' יוסי שמענו שהוא פטור מן המעשרות דברי הכל משום קנס שהפקר ב"ד הפקר דכתי' אשר לא יבוא לשלשת הימים בעצת השרים והזקנים יחרם כל רכושו [ועי' ירושלמי שהביא מקור להא דהפקר ב"ד הפקר]

ויל"ע מה הרוויח הירושלמי לכאו' ב"ד עושה רק הפקר 'לעניים' והרי לב"ה אינו הפקר, ובגר"א על הירושלמי מבואר שבאמת ב"ד מפקירים זאת 'לכולם' לא רק לעניים רק למעשה עשירים לא יוכלו ליטול משם משום ספק דילמא יקחו מן הלקט וצ"ב הא ידוע מה מן הקנס [עכ"פ בחיטין ושעורים]. הרש"ס כ' שב"ד הפקירו הכל לכולם אך מיד זיכו זאת לעניים, אבל ברעק"א מבואר חידוש גדול שאף שאדם אינו יכול להפקיר הפקר לעניים בכוח ב"ד לעשות גם הפקר גם לעניים עי"ש וכ"ה בתפא"י,

ומבואר בזה ב' חידושים, א. אף שהפקר לעניים אינו הפקר הינו לאדם אבל ב"ד יכולים לעשות הפקר לעניים בלבד. ב. עוד מבואר חידוש שהפקר זה של ב"ד פטור מן המעשר דהיה מקום לומר שרק הפקר 'לכל' דומיא דשביעית פוטר ממעשרות לא הפקר לעניים גם כשהוא חל ועי' רעק"א שציין ע"ז את ד' הר"ש לעיל סופ"ק [יל"ע בד' הגר"א שלא כ' כד' רעק"א במה חלק די"ל שס"ל שהפקר לעניים אף אילו משכחת לה אין זה פוטר ממעשר רק הפקר גמור דומיא דשביעית פוטר ממעשר, אבל יותר פשוט לומר שהגר"א והרש"ס חלקו בזה על רעק"א שס"ל שגם הפקר ב"ד אין בכוחם לעשות 'הפקר לעניים'].

ח] עי' ירושלמי שהביא ראי' שהפקר ב"ד הפקר מהא דאין מעברים את השנה לא בשביעית ולא במוצאי שביעית ואם עברוה הר"ז מעוברת וחודש א' שהוא מוסיף לא פטור ממעשרות עי"ש וצ"ע הרי שם חלה העיבור וממילא דינו כשאר שביעית, ומשמע שס"ל שלא חל העיבור ועי' קו"ש שהאריך בזה וכן בתו"ז כאן.